

EMINESCU ȘI EUROPA *

Dr. Mimi-Carmina Cojocaru, asistent de cercetare, Institutul „G.Călinescu”

Finanțator: ACADEMIA ROMÂNĂ

moto:

Eminescu e la ordinea zilei (G. Călinescu)

Dacă ne începem analiza fie numai și de la acest gând călinescian, trebuie să spunem că putem vorbi nu numai de o actualitate a viziunii lui Eminescu asupra lumii, ci și de o extrem de precisă evaluare a spiritului său analitic.

Actualitatea viziunii lui Eminescu asupra lumii este determinată, după opinia noastră, în principal de fundamentul antropogenic aflat la baza operei sale, principalul motiv pentru care suntem în măsură să facem o asemenea afirmație, de viziunea integratoare din care decurge fiecare gând, fiecare rând al său.

Ne vom ocupa, pe scurt, de câteva dintre comentariile din presa vremii, de analizele sale politice care, după convingerea noastră, publicate fără semnătură, pe vreun site, blog sau într-un jurnal încă nesacrificat pe altarul evoluției tehnice și științifice ridicat erei informaționale și cu câteva ușoare modificări de sintaxă, ar putea să pară scrise sub febra prezentului. Am putea crede că multe dintre articolele sale sunt încă înfipite în prezentul economic, politic și social românesc.

Să exemplificăm: „Care va să zică justiția nu poate face nimica contra tâlharilor de bani publici, în contra mituiților, deoarece acești domni sunt patrioți înregimentați ai partidului roșu. Justiția nu poate să-și facă datoria, pentru că abuzatorii și mituiții, de la notarul de sat până la treptele cele mai înalte administrative, sunt organizați și constituiți într-un fel de bandă împrăștiată pe tot pământul românesc, și ai cărei membrii se susțin și se apără reciproc când sunt cumva amenințați de loviturile dreptății”. (*Timpul*, mai 1879)

Actualitatea gândirii lui Eminescu este identificată, prin urmare, mai ales cu scrierile sale publicistice. Și poate fi surprinzător să descoperim cum spiritului melancolic din poezii i se opunea, în publicistică, realismul specific unui om care poate urmări ore întregi

ședințele Parlamentului. Articolele sale sunt ale unui spirit capabil să se desprindă de clipă și să trăiască *timpul* în esența lui, ale unui vizionar, ale unui lucid, ale unui titan chiar, în stare de a vedea până acolo unde firile comune nu ajung.

Asemenea s-a spus despre Caragiale că rămâne, prin *Comediile* sale, permanent în actualitate, că, am adăuga, surprinde esența politicianului și că politicianul însuși devine o tipologie. Într-o altă tonalitate, potrivită cu gravitatea situației, fiindcă e vorba aici de viața unei națiuni aflate în mâna politicianilor ei, Eminescu pune altfel în atenție problema, fără a produce vreo clipă impresia că nu vorbește la prezent. „Dar dv. – spunea el, în *Articoli nepoliticoși*, vorbind despre politicieni – sunteți consecvenți. Ați zis că sunteți națiunea și vi se pare că o și sunteți – sau cel puțin faceți ca și când o ați fi – îngrijiți adică pentru dv. și – mărire cerului – numai dv. Trecutului îi dați cu piciorul, viitorului nu-i testați nici știința, nici limba, nici țara, ci numai corupțiunea dv. cea mare și partidele dv. fără caracter. Mâncați venitul țarei, a trei generațiuni viitoare, căci mâncați pe datorie pâinea copiilor, nepoților și a strănepoților dv. Tot luxul ce-l faceți azi poimâne la ei va fi mizerie. Dar finanțele țării se ruină. Ce vă pasă, voi sunteți națiunea (...) cu moartea voastră a murit și națiunea.”

Iar în *Actualitatea* (1877): „Plebea de sus face politică, poporul de jos sărăcește și se stinge din zi în zi de mulțimea greutăților ce are de purtat pe umerii lui, de greul acestui aparat reprezentativ și administrativ (...), care formează numai mii de pretexte pentru înființarea de posturi și paraposturi, de primari, notari, para-notari, toți aceștia plătiți cu bani peșin din munca lui (...), pentru a susține netrebnicia Statului român”. Și un îndemn către politicienii din totdeauna: „Nu mai adăugați (*țării*, n.n.) pe lângă pagubă și batjocură!”

Exemplele sunt nenumărate și ele iau în discuție situația tinerilor care preiau modelele străine fără niciun discernământ, la subordonarea României Marilor Puteri, la abandonul profesiilor și aspirarea la funcții ori poziții publice. Eminescu e deci „la ordinea zilei”, cum remarca G. Călinescu. Toate problemele de ieri ale României sunt și cele de azi și, ne rămâne să vedem, dacă vor fi, și cele de mâine.

Ne rămâne însă o întrebare, după ce parcurgem aceste rânduri: De ce lucrurile au rămas neschimbate? De ce situația noastră, de români europeni, a rămas în continuare aceeași? De ce noi înșine ne vedem cuprinși de aceeași inerție? Este ceva care ne face să fim astfel, deși suntem beneficiarii dreptului la liberă circulație, iar graiul românesc se aude pretutindeni pe această minunată planetă albastră?

Răspunsul, care ne vine în gând și pe care-l vom dezvolta mai pe larg cu altă ocazie, este că firea noastră, și nu ne referim aici doar la firea noastră a românilor, este că omul însuși nu s-a schimbat. El este același! Indiferent de evoluția tehnică, socială, artistică evidentă în lumea modernă, omul a rămas același. Trăirile, pornirile, orgoliile, patimile și, mai ales, „voința sa de putere” sunt eterne. Actualitatea viziunii lui Eminescu asupra lumii este determinată, după opinia noastră, în principal de fundamentul antropogonic aflat la baza operei sale, de viziunea integratoare din care decurge fiecare gând, fiecare rând al său.

De ce e Eminescu poet antropogonic? Pentru că întreaga sa operă este o reflectare a viziunii sale artistice despre om și a încercării sale de a-i înțelege esența și destinul. De altfel, preocuparea antropogonică are la bază necesitatea de a descoperi, printr-o cuprindere bogată, interesul omului pentru propria sa ființă. În mod foarte straniu, conștiința limitei predestinate, conștiința dispariției din lume nu concentrează eforturile omului spre o mai adâncă spiritualizare, ci, dimpotrivă, îl aruncă în mijlocul unui ocean de contradicții, de unde nu mai poate să se întoarcă la mal. Onticul este sugrumat și umanul lăsat la dispoziția instinctelor și-a dorințelor, a nestatorniciei și-a timpului: „La același șir de patimi deopotrivă fiind robi,/ Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi.” (*Scrisoarea I*) Condiția existențială a oamenilor, așa cum reiese din cuvintele Demiurgului, este incapacitatea ontologică, neuro-fiziologică, de obiectivare, de întoarcere a privirii spre interiorul ființei tocmai pentru a înțelege mai bine lumea și mersul ei, angajând toate capacitățile mentale în lupte inutile, epuizând spiritul în victorii de-o clipă, pentru interese deșarte și rămânând „ființe ciudate, / Grețoase în deșertăciunea lor”, după cum se precizează în poemul *Demonism*.

Mai avem atunci nădejdea că Eminescu va deveni, măcar în privința operei sale jurnalistice inactual, că relațiile cu noi și cu cei din afara noastră se vor schimba? Nu răspundem. Observăm...

*** Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului *Cultura română și modele culturale europene: cercetare, sincronizare, durabilitate*, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr. POSDRU/159/1.5/S/136077.**